

DE SISTA INTELLEKTUELLA

INTELLEKTUELLA är mer än andra besatta av sig själva. Offentligt redovisar de gärna hur de slitit sönder av sina plågsamma inre utvecklingsprocesser och hur dessa själsliga trauman sammanflätas med samhällsutvecklingen.

Man jämrar sig masochistiskt över sin egen impotens, sina förräderier, sin svaghet för pengar och ära och sin benägenhet att låta sig korrumperas av makten.

Hur många gånger under 1900-talet har inte intellektuella diskuterat sin krympande betydelse (eller är det så att de aldrig anser sig kunna få nog med inflytande?) och hur ofta har de inte varslet om sin fröstande undergång?

Är då Russel Jacobys nyutkomna bok *The Last Intellectuals* (Basic Books, New York 1987) ännu en variant på detta narcissistiska tema (i dess ursprungliga bemärkelse, nämligen Narcissus självbespeglande, som resulterade i hans drunkning, undergång och död)?

I den marxistiskt inspirerade Frankfurterskolan anda har Jacoby i tidigare böcker kritiskt och intelligentlyt diskuterat och demaskerat "överbyggnadens" ideologiska fanfarer och kulisser. Jacobys måltavla är idéer som har sitt ursprung i en välmenande vänsler, dvs progressivas och radikalers pretentiösa förklaringsmodeller och deras egocentriska anspråk på nyskapande, originalitet och altruism.

DEN LYSANDE historikern Christopher Lasch, som är välkänd både för en amerikansk och för en svensk publik, tillhör samma intellektuella tradition som Jacoby. Lasch skriver poulärare och mer lättillgängligt än Jacoby, och inte heller Lasch ödslar energi på att diskutera och polemisera mot den konventionella och etablerade borgerliga ideologin. Den är teoretiskt och empiriskt diskrediterad för flertalet intellektuella.

I sin nya bok diskuterar Jacoby uteslutande amerikanska förhållanden, vilket är en begränsning. Men åtskilliga av Jacobys resonemang har dessvärre också relevans

För dagens intellektuella räcker det med att tillfredsställa varandra. Det kan så vara, att de inte vill skriva för den bildade allmänheten - men tyvärr är det så att de inte längre kan. Och inte heller behöver de publiken... Det hävdar Russel Jacoby i sin bok "The Last Intellectuals", där han vidare menar att det inte sker någon återväxt av intellektuella och att det inte finns intellektuella under 45 år...

Av BO KURITZÉN

för vårt så sköra intellektuella liv.

Flertalet av de "Last Intellectuals" fostrades och debuterade som offentliga personer - eller som Jacoby kallar dem - "Public Intellectuals" - under det sträva 50-talet.

Det rör sig om en lång lista med författare, kritiker, ekonomer, filosofer, historiker och "hommes de lettres".

Paul Baran, Paul Sweezy, J.K. Galbraith, I.F. Stone, Daniel Bell, Arthur Schlesinger Jr, William F. Buckley Jr, James Burnham, Mary McCarthy, Betty Friedan, Noam Chomsky, Sidney Hook, Norman Mailer, Irving Kristol, Norman Podhoretz, Lewis Mumford, Edmund Wilson, Irving Howe, Alfred Kazin etc.

HELA DET POLITISKA spektret finns representerat. En marxist som C.W. Mills och en urkonservativ som William F. Buckley Jr hade dock flera saker gemensamt: de kunde uttrycka sig i skrift, de skrev om viktiga ting och de hade en intresserad publik: den bildade allmänheten.

De lärde sig att skriva begripligt. Deras "universitet" var de små och fattiga tidskrifterna. Dessa sjödd av de ideologiska drabbningarnas vitala dynamik. Som konversatorer var de ypperliga och vidlyftiga, men när de satte sig vid skrivbordet kunde de ekonomisera språket till högsta stringens. Många av dessa amerikanska intellektuella hade i sin ungdom gymnastiserat sina hjärnor i den kommunistiska rörelsens oändliga debatter. När de sedan lämnade kottterierna och de små vänsterorganisationerna kunde de sedan elegant och intressant formulera

sig och då också engagera en stor publik. Med tyngd och auktoritet kunde denna generation ingripa i samhällsdebatten.

Men deras efterföljare saknas. Det är fortfarande femtiotalsgenerationen som dominerar den amerikanska debatten. Det intellektuella livet har förgubbats. De mer intressanta och tunga namn som publicerar sig i t.ex. den prestigetyngda *New York Review of Books* är märkligt nog desamma nu som när tidskriften började komma ut för tjugo år sedan.

Jacoby hävdar att det inte finns några betydande intellektuella under 45 år, (Jacoby får väl betraktas som ett undantag). Det är inte så att de har försvunnit eller intrigerats bort. De har över huvud taget aldrig visat sig - och nu är det dessutom för sent för dem att debatera.

MED FACIT NU i hand kan man tragiskt konstatera att de som mognade på 50-talet blev "the last generation", och inte alls som jag alltid fick höra i min ungdom på 60-talet, "the lost generation". Ätminstone i USA är det de yngre, de mellan 40 och 50, som faktiskt är den förlorade generationen.

I sin bok diskuterar Jacoby ingående orsakerna till att den gamla typen av "Public Intellectuals" i stort sett har försvunnit.

De akademiska institutionerna i USA expanderade exponentiellt - framför allt under 60-talet. Tidigare var universiteten praktiskt taget stängda för radikaler, kvinnor, negrer och judar. För dåtidens judiska intellektuella i New York var det otänkbart - de släpptes helt enkelt inte in - och därför

inte heller så intressant att göra akademisk karriär. Professorer ansågs som patetiska, tankspridda, maktlösa och allmänt löjliga figurer. De var tacksamma karikatyrer - inte som dagens auktoritativa executivetyper med en Macintosh och tre telefoner på skrivbordet.

Trots att 60-talets radikaler var så fientligt inställda till de akademiska institutionerna, så öppnade universitetens sina portar för uppvisarna och barrikadkämparna. Frågan var inte längre om de skulle få universitetslärarjobb - utan var (!)

Det kryllar nu av marxister och radikaler i de amerikanska universitetens lärarum. Studenterna erbjuder kurser i Dialektisk Antropologi, Kolonialismens Politiska Ekonomi, Svart och Feministisk historia, Upprorets Sociologi osv i oändlighet.

Är det borgerlighetens värsta mardrömmar som förverkligas? Har marxisterna tagit över undervisningssystemet för att effektivt och i tysthet underminera det kapitalistiska samhället och dess bärande ideologi?

Det är i så fall en fredlig och åtminstone inför offentligheten helt omärklig revolution. Och samhällsbevararna kan vara lugna. Dessa revolutionärer har nämligen till allra största del anpassat sig till de villkor som gäller inom akademierna.

DERAS IDÉER och skriftliga alster når inte utanför seminarierummen och specialtidskrifterna. Deras forum är inte pamfletten i Marx och Thomas Paines anda, utan den akademiska avhandlingen med sina tvångsmässigt stan-

Dagens intellektuella skriver inte för en bildad allmänhet utan bara för varandra...

Teckning: SVENRYDÉN

dardiserade och för tanken kvävande regler. De skriver inte för en bildad allmänhet utan bara för varandra. Det kan så vara, att de inte vill skriva för offentligheten - men tyvärr är det så, att de inte längre kan (!).

Det var många år sedan någon akademisk filosof - och här kan vi också ta Sverige som ett tråkigt exempel - fick den bildade publikens uppmärksamma öra. Det kanske är den universitetsbundna analytiska filosofin, som med sin reglementerade logiska exercis slagit undan benen för filosofins traditionella sfär: att blottlägga och förbljliga den härskande ideologin, att irritera maktthavarna och de offentliga lögnarna, att diskutera etiska problemställningar och att resa den eviga och fortfarande intressanta frågan om tillvarons mening.

De förut så dynamiska och betydelsefulla nationalekonomerna här reducerat sig själva till verklighetsfrånvarande ekonomiska ekvilibrister, eller också ställer de upp som konsulter till statsapparaten för att lösa akuta budgetproblem. Det är inte många av dagens nationalekonomer som följer upp den tradition av mer generell och historiskt förankrad politisk ekonomisk teori som påbjöds upp av Smith, Ricardo, Marx och Keynes.

LITTERATURVETENSKAPEN har alltmer avlägsnats sig från sitt ursprung - den skönlitteratur som skrivs av författare av kött och blod. De akademiska litteraturvetarna ägnar sig hellre åt metateoretiska resonemang.

Några av dessa akademiska intellektuella skriver så obegripligt, att det växt fram en sekundärlitteratur (som ibland är snarare än originalet) kring dem: Hur man läser Derrida; En introduktion till Althusser etc.

För tidigare generationers intellektuella behövdes varken handböcker eller introduktioner. De som var intresserade förstod ändå vad som skrevs.

Det ironiska är att den av de marxistiska akademikerna så omhuldade fetischt teorin har vänts i sin motsats - nämligen att teorierna blivit fetischer (!).

Hotet om arbetslöshet och minnena från tjugo- och femtiotalets häsjakter förföljer fortfarande den amerikanska universitetsmiljön. Man riskerar kollegornas förakt och ens karriär kan spolas om man bryter spelreglerna, ingriper i den offentliga debatten och i om får en intresserad publik utanför akademierna.

Att skriva för varandra blir akademikernas huvudsyssla - och att citera varandra. Hur många gånger man citeras - det s.k. citation index - är en viktig faktor som bestämmer den akademiska karriären. Om du hänvisar till mig, så måste jag hänvisa till dig...

Utöver akademiseringen av det intellektuella livet diskuterar Jacoby städernas omstrukturering. Stads kärnorna med sina låga hyror och mångfasetterade befolkning har utplånats av shoppingcentra och kontor. Stadsbefolkningen har centrifugerats ut till förorterna. De samtalsvänliga kafferna har

ersatts av slårrika cafeterior. Det finns inte längre några materiella förutsättningar för bohém - denna av borgerligheten så föraktade livsstil - som kunde leda till såväl mentalsjukhus som bårhus men också till nobelpris.

VI HAR I STÄLLET fått ett kategoriserat boende, en armé av socialarbetare, kuratorer, psykologer och läkare, som - alla välmenande - ingriper vid minsta missanpassning. Studierna är bundna och yrkesinriktade. För att skapa behövs mer också en kaotisk och ostrukturerad tillvaro.

Det är vanligt och i dag trivialt att man skyller utarmningen av det intellektuella livet på elektroniska media och "marknadskrafterna".

Det är sant att television är ett utmärkt medium för lättare underhållning och spännande filmer, nyheter - producerat som lätt underhållning - sport, pornografi (detta har ännu inte i Sverige introducerats över etern - men det kommer nog med tanke på de exceptionella framgångarna på videoidan) och magasinprogram.

TV-publiken föväntar sig dramatik, vild humor, makt och pengar. Mediet karaktäriseras av ett uppdrivet tempo och emotionella kickar. Det är inte hjärnbarken, utan det centrala nervsystemets mer primitiva nivåer som stimuleras.

Frageställningarna skall vara enkla utan komplexitet. Magasinprogrammen (där intellektuella för övrigt älskar att framträda) med sina örenklade och ultimativa frågeställningar nedvärderar ett kritiskt och kreativt tänkande.

Men det är en förenkling att tro att det bara är "marknadskrafter" som bestämmer det som sedan syns inför offentligheten.

ANDRA ORSAKER till den intellektuella utarmning Jacoby diskuterar i sin bok är hyperspecialiseringen inom åtskilliga intellektuella yrken. Börsmäklare, dataspecialister och organisationskonsulter har varken tid eller intresse för Kierkegaard. Man är möjligen med i en bokklubb med pretentiös

triviallitteratur, som man ändå inte har tid eller ork att läsa.

De allra flesta högutbildade är numera dessutom anställda löstare inom statsapparaten (speciellt markerat i Sverige) och i näringslivets massiva institutioner med de lojaliteter och brist på såväl skärpa, frihet som flykt i tanken detta för med sig.

Andelen självständiga "professionals" har drastiskt minskat och det är snart bara enstaka fria advokater som varken behöver riskera "mobbing" eller sin försörjning om de uttrycker en avvikande uppfattning på den offentliga scenen.

Men trots publikens intellektuella förtunning, så är jag säker på att den finns där - otåligt väntande (!). Och antagligen finns det ett stort uppdämt behov av att ta del av synpunkter kring breda ideologiska, moraliska och filosofiska frågeställningar.

Tidigare generationers intellektuella - från Galileo över till Freud, Thomas Mann och Einstein - nöjde sig aldrig med sina egna tankar och privata upptäckter.

De behövde och sökte aktivt sin publik bland allmänheten - och fann den.

FÖR DAGENS intellektuella räcker det med att tillfredsställa varandra. Dessutom kan de inte längre försörja sig på tidskrifters och tidningars löjligt låga honorar. De hänvisas till universitetens förlamande lärostolar, statliga bidrag och stipendier, kommittéarvoden osv.

De intellektuella kan alltid skylta på publiken, men sanningen är, att de helt enkelt inte behöver publiken!

Bo Kuritzén är leg läkare.

SvD 88.05.03